

De **Woutertje Pieterse Prijs** in de klas
Tips om de mooiste boeken uit 2021 in te zetten

LESTIPS voor de 4e KLAS van het VOORTGEZET ONDERWIJS

De Woutertje Pieterse Prijs bekroont de mooiste boeken die het afgelopen jaar zijn verschenen. Er zijn zes boeken genomineerd, die geschikt zijn voor kinderen vanaf 9, 12 en 15 jaar.

Om leraren te inspireren aan de slag te gaan met actuele én goede kinder- en jeugdboeken, bieden wij lestips bij de genomineerde boeken uit 2021 aan. Dit jaar voor de bovenbouw van het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs.

Voor wie zijn deze lestips?

Deze lessuggesties richten zich op het boek *Zonder titel* van Erna Sassen met illustraties van Martijn van der Linden (Uitgeverij Leopold), een boek dat geschikt is voor jongeren vanaf 15 jaar. Deze lestips zijn bedoeld voor de vierde klas van het voortgezet onderwijs.

Zonder titel van Erna Sassen en Martijn van der Linden

Joshua (15 jaar) is overgegaan van 2 havo naar 3 vmbo. Hij komt in een klas terecht waar hij zich totaal niet thuis voelt. Joshua houdt van tekenen en schetst hele schetsboeken vol. De jongens uit zijn klas zijn met hele andere zaken bezig: ze zijn luidruchtig, tonen volgens Joshua apenrotsgedrag en houden van kickboksen. Joshua is gevoelig en verdrietig. Hij mist zijn vriendin Zivan, die met haar ouders naar Irak is verhuisd om uitgetrouwelijk te worden aan haar neef. Vanaf de kleuterklas zijn ze al beste vrienden, Zivan begreep Joshua. Maar nu reageert Zivan niet meer op zijn berichtjes. Hij stuurt ze nog wel naar haar, maar wist ze ook gelijk weer. Het verhaal begint als Sergio, de leider van de jongens in zijn klas, zijn schetsboek afpakt. Wat volgt is de strijd van Joshua om zich staande te houden in de klas en te leren met zijn verdriet om te gaan. Sergio en diens ruige vrienden spelen daar een onverwachte rol in.

Kenmerken

- over de kunst van leven
- verbeelding
- cultuurverschillen & vooroordelen
- samenhang tekst en beeld
- ontwikkelingsroman

Uit het juryrapport

In Zonder titel kruip je in het hoofd van de vijftienjarige Joshua, die zich radeloos voelt als hij het contact verliest met zijn jeugdvriendin Zivan. Erna Sassen raakt je diep met dit recht uit het hart geschreven young adult-verhaal, waarin vlijmscherpe humor, hilarische situaties, en diepgevoelde wanhoop elkaar voortdurend afwisselen. Haar taal is rauw en direct en verklankt de leefwereld van jongeren. Martijn van der Linden maakte Joshua's ontroerende schetsboektekeningen en laat zien hoe hij troost vindt in kunst. Een overrompelend raak boek.'

Werken aan verhaalbegrip en het ontwikkelen van literaire competentie

Over de relatie tussen beeld en tekst

Illustraties worden steeds belangrijker in een wereld waarin veel via beeld wordt gecommuniceerd. Beelden blijven ook langer hangen dan tekst. In *Zonder titel* spelen de beelden een essentiële rol voor het verhaal. Ze geven een inkijkje in de personages en bepalen zelfs de gebeurtenissen in het verhaal.

Ontwikkelen empathisch vermogen

Door te lezen en je te verdiepen in personages, ontwikkelen leerlingen empathisch vermogen. In *Jeugdliteratuur & didactiek* wordt het belang hiervan als volgt weergegeven: 'Dit is belangrijk in een samenleving die complex is, waarin mensen van verschillende (sub)culturele afkomst en etniciteit samenleven en bepaalde normen en waarden continu ter discussie gesteld worden.' (p. 195). *Zonder titel* is een boek waarmee je heel goed in de gedachtewereld van personages kunt duiken die een ontwikkeling doormaken.

Welk dier ben jij? | Verwerking 1 [fragment p. 32-40]

Tekenen (individueel)

(Voor)lezen

Lees de hoofdstukken 9, 10 en 11 voor of laat de leerlingen ze zelf lezen. Introduceer het fragment door te vertellen dat het verhaal gaat over Joshua die in een nieuwe klas terecht is gekomen en zijn vriendin Zivan mist. Hij heeft schetsboeken vol tekeningen van haar en tekent ook graag dieren, vooral de wolf, waarmee hij zich identificeert.

Identificeren met een dier

Vraag de leerlingen wat ze te weten zijn gekomen over Joshua en Zivan naar aanleiding van het lezen van dit fragment. Bespreek samen de kenmerken van de wolf en de geit en de overeenkomsten met de karakters van Joshua en Zivan. Wat verwacht je als iemand zich identificeert met deze dieren? Wat is de reden dat Joshua en Zivan voor deze dieren hebben gekozen?

Tekenen

Laat de leerlingen karaktertrekken van zichzelf noteren en daar een dier bij zoeken. Welk dier past bij deze karaktertrekken? Met welk tekenmateriaal komt dit dier het best tot zijn recht? Laat de leerlingen een tekening maken van hun dier met zelf gekozen materiaal: aquarelverf, aquarelpotloden, houtskool, (kleur)potlood, wasco, viltstift, pen of een gemengde techniek.

Verschillen | Verwerking 2

Praten over romanfiguren (denken – delen – uitwisselen)

Het boek leest vrij vlot. Laat de leerlingen het boek zelf lezen. Tijdens het lezen kunnen de leerlingen opvallende zaken noteren. Laat ze bijvoorbeeld alvast letten op de tegenstellingen die ze tegenkomen. In deze roman komen veel (cultuur)verschillen en vooroordelen voor. Door de gebeurtenissen en de interactie tussen de jongeren, gaan de personages anders over elkaar denken. Hun meningen worden bijgesteld en ze groeien naar elkaar toe. Herkennen de leerlingen dit? Hebben ze dit zelf ook wel eens meegemaakt?

Delen

Laat de leerlingen vervolgens in duo's de (cultuur)verschillen die ze zijn tegengekomen met elkaar bespreken. [Denk aan: havo-vmbo, stoer-gevoelig, Nederland-Irak, platteland-stad, jongens-meisjes, woord-beeld, sterk-zwak, aanwezig-afwezig, werkelijkheid-fantasie] Welke zijn zij tegengekomen? Wellicht noemen de leerlingen andere verschillen. Kunnen ze ook benoemen hoe deze tegenstellingen in het boek naar voren komen? Welke personages zijn erbij betrokken en hoe was het aan het begin van het boek en hoe aan het eind?

Uitwisselen

Haal alle verschillen die de leerlingen zijn tegengekomen op. Laat om de beurt een duo een verschil noemen. Noteer ze op het bord. Ga daarna met de klas in gesprek.

Welk verschil vinden zij heel belangrijk in het verhaal? Diep dit verschil samen uit. Hoe denken de personages er in het begin van het verhaal over en hoe verandert dat? Hoe komt dat? Wat vinden ze van de keuzes die de personages maken?

Welke titel? | Verwerking 3

Betekenis (groepjes)

Het boek heet *Zonder titel*, net als veel kunstwerken die in musea hangen. Hiermee krijgen de tekeningen die Joshua maakt en de illustraties in het boek extra betekenis. Hoe denken de leerlingen over deze titel? Kunnen ze een andere titel bedenken?

Andere titel

Laat de leerlingen in groepjes plaatsnemen rondom een groot vel papier. Laat ze eerst voor zichzelf opschrijven wat ze belangrijke elementen in het verhaal vinden. Laat iedereen er maximaal 5 noteren. Daarna bespreken ze dit met elkaar. Laat ze de verbindingen die ze zien tussen elkaars elementen zichtbaar maken door lijnen ertussen te trekken. Kunnen ze van hieruit een andere titel bedenken voor het boek? Laat ze die in het midden van het papier noteren.

Bespreken

Hang alle titels op en bespreek ze met elkaar. Zijn er overeenkomsten tussen de titels van de verschillende groepjes? Welke titel spreekt de leerlingen het meest aan?

Meer lezen

Andere boeken van Erna Sassen die ook de moeite waard zijn om met de klas te lezen:

- *Er is geen vorm waarin ik pas* (2017), uitgeverij Leopold.
- *Kom niet dichterbij* (2014), uitgeverij Leopold.
- *Dit is geen dagboek* (2009), uitgeverij Leopold.

Bronnen

- Goosen, Hans (2017). *Praten over romanfragmenten. Achtergronden en tips voor docenten in het voortgezet onderwijs*. (Kwestie van lezen; dl. 12). Amsterdam: Stichting Lezen.
<https://www.lezen.nl/wp-content/uploads/2021/01/kwestie20van20lezen2012.pdf>
- Kamp, Iris, Jong-Slagman, Janneke de, & Duijvenboden, Peter van (2019). *Jeugd literatuur & didactiek. Handboek voor vo en mbo*. Bussum: Coutinho.
- Koeven, Erna van (2019). *Lezen en burgerschap. Achtergronden en praktische tips voor docenten po en vo*. (Kwestie van lezen; dl. 16). Amsterdam: Stichting Lezen.
https://www.lezen.nl/wp-content/uploads/2021/01/kwestie_van_lezen_16.pdf

Deze lestips zijn ontwikkeld door Loes Reichenfeld (LEES met LOES) in opdracht van de Stichting Woutertje Pieterse Prijs. Ze worden aangeboden dankzij de steun van de Brook Foundation en De Versterking.

www.woutertjepieterseprijs.nl

www.leesmetloes.nl

© Stichting Woutertje Pieterse Prijs en LEES met LOES, 2022